

Megragadó a népdalok százados tapasztalatokon alapuló, példabeszédszerű, hol resignált, hol derűs bölcsessége, pajkos öröme. A hasonlatok és metaforák, a népies, paraleliztikus gondolkodásmód a természetnek kiszolgáltató, de nélküle élni sem tudó, vele egy ütemre lélegző emberről tudósítanak.

A Kalevala annyi költői, nyelvi újdonságot nyújt ma is, hogy fordítására, azt mondhatjuk, nemes verseny indult. S a vogul ősmonda a Szent Tűzőzönt túlélő utolsó — s így első — emberpárról szólva annyira aktuális és mindnyájunkat foglalkoztató problémát vet föl. Juhász Ferenc eposzának közvetlen ihletője volt a hét-rétű nyárfa hajóban hánykolódó és partra vetődő asszony és öreg ember képe. „Hogy él meg a föld ember nélkül?” — aggódott Arany-Áter, s időnként okunk van nekünk is riadtan utána kérdezni. Emberségünk, reményünk izmosodik, ha olvassuk ezt a könyvet. (*Magyar Helikon*, 1972.)

CSEPREGI MÁRTA

Termő ékes ág

A válogatásokat nemcsak a tartalmuk érdeemesítheti. A pillanat is, amely világrajöttüket megelőzi, s amelyben születnek. Mert az igazi antológiákat ugyanúgy az alkalom, az idő kényszere hívja életre, mint a versekét, regényekét. Mint a legszemélyesebb alkotásokét. Erre az alkalmas időre érzett rá Domokos Mátyás, amikor *Termő ékes ág* címen kiadta a legszebb magyar anyaverseket.

Anyaversek: fiatal asszonyok énekei; megszólaltatói az áldott terhüket büszkén hordozó, az „elrejtett magzati óra ketyegését” csendesen hallgató kismamáknak, büszkeségük és életadó öntudatuk megszólaltatói; megidézői a pillanatnak, amikor „lúktetni kezdenek a különvált idő legelső másodpercei”, megidézői a megidézhetetlennek, a gyönyörű kínnaak: a szülés csont- és izomszakasztó kínjainak, tenyérbe fullasztott, szégyellt jajainak. Megidézői az „egy torony falai a robbanás előtt” borzongató perceinek, hitelesen, a leghitelesebben: a költőnők mint szülőanyák által.

Anyaversek: a „világ legértelmesebb cselekedeté”-ről, amikor „mellét nyújtja az anya a tejére éhes gyermekének”; a „pántlikás, ütköző-szarvú kis bölény”-ek ijedt-vidám mozdulásairól, aztán az altatódal, a bölcsődal adta nyugtató varázslatokról, álomba ringató vágyairól, majd az anyai biztonság nyújtotta, félve mért első lépésről a kamaszkor világba indító, bátor léptéig, a fiút az anyától „elkuszálóg”.

Anyaversek: az elszakadásról, az egyedülvalóságról, az elhagyatottságról, a hiábavaló ünnepekről és az egyforma hétköznapokról, az öregkorba érlelő időkről, a nagymamákká, öreganyókká, mamukká szelídítőkről, amikor a „távoli üdvösségtől” szédülő anyák még mindig a fiukért imádkoznak, a távolból is őket félti csak a lélek.

Anyaversek: a halhatatlan édesanyákról, a „teremtés anyala”-iról, akik „talpig gyászban a világon”, ha gyermekükre veszély leselkedik, ha harcba, háborúba szólítja fiukat a parancs, s áldoznák életüket inkább ők a belőlük fogantért, vagy áldoznák vele együtt: „Anyát édes fiával egyetemben öljétek”.

És anyaversek: költőfiak, „tékozló fiúk” vallomásai az őket is szorító magányról, a küldetés, az elhivatottság és a hála, a tartozás, a szeretet drámáiról, a szarvassá változott fiú tragédiájáról; hirdetése az elkötelezettségnek: „süvít bennem az emlék mire szegődtem” és felszólalás a legszentebb szeretet megcsúfolása ellen, a

gaztettek gaztette ellen: „nehogy, ki szülőjét rúgná vitéz lehessen”. Felszólalások, tiltakozások a kor ellen, ha az anyákat a „baj-szövevények, jaj-vetemények” közül nem szabadítja ki.

Anyaversek: költők énekelnek a „termő ékes ág”-ról, az édesanyáról. Anyaversek: költők, költőnk énekelnek gyermekükéről, a legkedvesebb virágról — s a teljes életről énekel mindegyik. A szavakat tanuló, a gögicselő picinyek riadalmával és örömeivel: vajon jó-e a szó, tiszta csengésű és igaz-e, mellyel a másikat, az édesanyát, a gyermeket köszönti. Vajon nem szegény-e a nyelv köszönni, hálát adni, emlékezni. Vajon nem szegény-e a megnevezésben, vagy jobb volna cinkévé válni, szellővé lenni, csillaggá változni, s úgy is kiállni a hűség próbáját. Az élet próbáját. Mert aki édesanyjára gondol, az gyermekkorára, szülőföldjére, felnevelő hazájára is gondol, vállalásairól, nagy álmairól, szent akaratáról gondolkodik. Az anyakép mozaikkockáiba a szülők és az elhagyott föld mellett beleégeti a becsület és a helytállás pecsétjét is. Bele a jelet: az ágét vagy a keresztét. Vagy mindkettőt, hisz a gyermek „ágadból a keresztet” lett, súlyos, édes teher, de virágzó ág is, hogy a szeretet és a hála fényes koszorúját fonhassa anyja homlokára, hogy legyen szülője ékesítője.

Anyaversek: pelenkákat, a hit, a szeretet és bizakodás „kis fehér zászlóit” lengeti a szél; „hasas tehénke”: áldott állapotú fiatalasszony ballag az úton; groteszk altatódalt donognak a megnyúzott, majd meggyújtott apáról — s lehetne még inkább groteszk a hasonlat, a hang, a teremtést, a „termő ékes ág”-at dicsérné mégis, zsoltárosan vagy ditirambusban, ódában vagy egyszerű dalban. S mindenek által a békét, barátságot, szeretetet és egyenlőséget. A fennmaradást, a megmaradást, a folytonosságot.

Az alkalom, az idő sürgette a *Termő ékes ág* világrajöttét, hogy hívjon segítséget száz magyar költőt, hívja az Ómagyar Mária-siralmat és a népköltészet nem egy remekét, felszólalni napjaink szaporodási-népesedési vitájában. Felszólalni, s hirdetni az élet gyönyörűségét.

MÁRKUS BÉLA

Csanádi Imre Petőfi-könyve

Olykor kísért a gondolat, hogy még mindig ránkolvashatja: „Borzasztó vasárnap nap nép vagyunk! nekünk mindig ünnep kell, és ha egyszer nem lesz emberünk, akit megünnepeljünk, majd a holdvilágnak viszünk fáklyás zenét...” Nagy szerencse, hogy a könyvkiadók nem számító bazáros módjára kapcsolódtak be Petőfi ünneplésébe. Nincsenek giccses diszalbumok, megfizethetetlen, ám valójában értéktelen részkiadványok, de megjelent az *Összes költemények* jelentős állami támogatással, s még néhány igen fontos kiadvány. Ez méltó az Ő ünnepléséhez: áruljuk erősen költeményeit, adjuk minél több kézbe, többet teszünk véle, mintha minden tanyaközpontban külön rendezünk esteket egy ismeretlen bálvány tiszteletére.

A jó kiadványok közül is kiemelkedik a *Vers és próza* című Csanádi Imre válogatta kötet, amelynek egyetlen hibája, hogy nem jelent meg egy egészen olcsó, nagy példányszámú változatban is. „Időrendi válogatás a teljes életműből” — mondja a könyv alcíme, amitől a Petőfi-életműben kicsit is járatos olvasó ijedten kaphatja föl a fejét: lehetséges? Közepes vastagságú könyvbe beszorítani a legfontosabb verseket, a prózai munkák közül a jellemzőbb részleteket, Őti leveleket, s a magánlevelezésből azt, ami az élet és a mű szempontjából fontos — ilyen pedig hál’ istennek elég sok van —, úgyszólván elképzelhetetlennek látszik. Csonkítást,